

C.1 RELEVANTNÍ POLITIKY EU V OBLASTI „E“ (ENVIRONMENTAL)

! Z hlediska životního prostředí jsou v rámci konceptu udržitelnosti, resp. ESG, relevantní zejména následující politiky EU:

- Zelená dohoda,²⁸
- čistá a udržitelná mobilita,²⁹
- kvalita ovzduší,³⁰
- financování přechodu ke klimatické neutralitě (tzv. klimatické finance, angl. *climate finance*)³¹ a
- trestněprávní odpovědnost v oblasti životního prostředí.

C.1.1 Zelená dohoda

Součástí Zelené dohody je následujících dvanáct dílčích politicko-právních iniciativ:³²

1. Balíček „Fit for 55“,
2. Evropský právní rámec pro klima,
3. Strategie EU pro přizpůsobení se změně klimatu,
4. Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030,
5. Strategie „od zemědělce ke spotřebiteli“,
6. Evropská průmyslová strategie,
7. Akční plán pro oběhové hospodářství,
8. Baterie a odpadní baterie,
9. Spravedlivá transformace,
10. Čistá, dostupná a bezpečná energie,
11. Strategie EU pro udržitelnost v oblasti chemických látek
12. Lesní strategie a odlesňování.

²⁸ Viz <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/green-deal/> [cit. 2024-03-08]

²⁹ Viz <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/clean-and-sustainable-mobility/> [cit. 2024-03-08]

³⁰ Viz <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/air-quality/> [cit. 2024-03-08]

³¹ Viz <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/climate-finance/> [cit. 2024-03-08]

³² Viz <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/green-deal/> [cit. 2024-03-08]

C.1.1.1 Balíček „Fit for 55“

Balíček „Fit for 55“ představuje **legislativní rámec, kterým EU převádí klimatické ambice Zelené dohody do podoby právních předpisů**. Z hlediska právní regulace udržitelnosti a ESG na evropské úrovni se proto jedná o **nejdůležitější iniciativu v rámci celé Zelené dohody**.

Balíček „Fit for 55“ byl předložen v červenci 2021 s cílem reagovat na požadavky Evropského právního rámce pro klima (viz dále), který zavedl na úrovni EU právní závazek **snížit čisté emise skleníkových plynů v Evropě do roku 2030 alespoň o 55 %** (v porovnání s rokem 1990). Proto balíček „Fit for 55“ obsahuje číslo 55.

Balíček „Fit for 55“ obsahuje nejen **novelizace stávajících právních předpisů** týkajících se klimatu, energetiky a dopravy, ale zároveň jsou jeho součástí **i úplně nové předpisy**. Cílem celého balíčku je vytvořit soudržný a vyvážený legislativní rámec, v rámci něhož by měly být dosaženy ambiciózní cíle EU v oblasti boje proti negativní změně klimatu.

Balíček „Fit for 55“ se **neustále dynamicky vyvíjí**,³³ a to přesto, že legislativní proces pro přijetí každého předpisu není vůbec triviální.³⁴ Základní legislativní pilíře balíčku již byly nicméně přijaty, přičemž poslední dva základní právní předpisy byly přijaty v **říjnu 2023**.³⁵ Dále se nicméně na balíčku pracuje a jsou neustále přijímány další předpisy, neboť je reflektován postupný vývoj změny klimatu a dosažené výsledky v této oblasti.

Balíček „Fit for 55“ legislativně adresuje širokou paletu témat, díky čemuž nyní EU disponuje právně závaznými cíli v oblasti klimatu, jež se vztahují na všechna klíčová hospodářská odvětví. Konkrétně se jedná o následující oblasti:

1. systém EU pro obchodování s emisemi,
2. sociální klimatický fond,
3. sdílení úsilí členských států v oblasti snižování emisí,
4. emise a pohlcování v důsledku využívání půdy, změn ve využívání půdy a lesnictví,
5. emisní normy CO₂ pro osobní automobily a dodávky,
6. mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích,
7. obnovitelné zdroje energie,
8. energetická účinnost,
9. infrastruktura pro alternativní paliva,
10. udržitelná letecká paliva,
11. dekarbonizovaná paliva v lodní dopravě,

³³ Viz časová osa balíčku „Fit for 55“, na které je znázorněno postupné přijímání všech zásadních právních předpisů a souvisejících nelegislativních iniciativ <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/green-deal/timeline-european-green-deal-and-fit-for-55/> [cit. 2024-03-08]

³⁴ Viz schéma legislativního procesu přijímání právních předpisů uvedené na stránkách <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/fit-for-55-how-the-eu-will-turn-climate-goals-into-law/> [cit. 2024-03-08]

³⁵ Viz https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_23_4754 [cit. 2024-03-08]

12. energetická náročnost budov,
13. snižování emisí metanu v odvětví energetiky,
14. balíček opatření pro trh s vodíkem a dekarbonizovaným plynem, a
15. zdanění energie.

Vzhledem k poměrně obtížné orientaci v legislativě spadající do balíčku „Fit for 55“ sumarizují jednotlivé právní předpisy dle výše uvedených 15 oblastí v následující tabulce (stav k 8. březnu 2024).

#	Název (oblast)	Stav	Relevantní právní předpis
01	Reforma systému EU pro obchodování s emisemi (ETS) a nový systém EU pro obchodování s emisemi z paliv používaných v budovách a silniční dopravě (ETS 2)	přijato	<u>Směrnice 2023/959</u> , kterou se mění směrnice 2003/87/ES o vytvoření systému pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů v Unii a rozhodnutí (EU) 2015/1814 o vytvoření a uplatňování rezervy tržní stability pro systém Unie pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů Součástí této reformy jsou i další dva právní předpisy, a to: <u>Nařízení 2023/957</u> , kterým se mění nařízení (EU) 2015/757 s cílem zajistit, aby byly do systému EU pro obchodování s emisemi začleněny činnosti v oblasti námořní dopravy a aby byly monitorovány, vykazovány a ověřovány emise dalších skleníkových plynů a emise z dalších typů lodí <u>Směrnice 2023/958</u> , kterou se mění směrnice 2003/87/ES, pokud jde o příspěvek letectví k cíli Unie snížit emise v celém hospodářství a o řádné zavedení celosvětového tržního opatření
02	Sociální klimatický fond	přijato	<u>Nařízení 2023/955</u> , kterým se zřizuje Sociální klimatický fond a mění nařízení (EU) 2021/1060
03	Nařízení o sdílení úsilí	přijato	<u>Nařízení 2023/857</u> , kterým se mění nařízení (EU) 2018/842 o závazném každoročním snižování emisí skleníkových plynů členskými státy v období 2021–2030 přispívajícím k opatřením v oblasti klimatu za účelem splnění závazků podle Pařížské dohody a nařízení (EU) 2018/1999
04	Nařízení o využívání půdy, lesnictví a zemědělství (LULUCF)	přijato	<u>Nařízení 2023/839</u> , kterým se mění nařízení (EU) 2018/841, pokud jde o oblast působnosti, zjednodušení pravidel pro vykazování a zajištění souladu a stanovení cílů členských států pro rok 2030, a nařízení (EU) 2018/1999, pokud jde o zlepšení monitorování, vykazování, sledování pokroku a přezkum
05	Emisní normy CO₂ pro osobní automobily a dodávky	přijato	<u>Nařízení 2023/851</u> , kterým se mění nařízení (EU) 2019/631, pokud jde o zpřísnění výkonnostních norem pro emise CO ₂ pro nové osobní automobily a nová lehká užitková vozidla v souladu s ambicióznějšími cíli Unie v oblasti klimatu

#	Název (oblast)	Stav	Relevantní právní předpis
06	Mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích	přijato	<u>Nařízení 2023/956</u> , kterým se zavádí mechanismus uhlíkového vyrovnání na hranicích
07	Směrnice o obnovitelných zdrojích energie	přijato	<u>Směrnice 2023/2413</u> , kterou se mění směrnice (EU) 2018/2001, nařízení (EU) 2018/1999 a směrnice 98/70/ES, pokud jde o podporu energie z obnovitelných zdrojů
08	Směrnice o energetické účinnosti	přijato	<u>Směrnice 2023/1791</u> o energetické účinnosti a o změně nařízení (EU) 2023/955
09	Nařízení o infrastruktuře pro alternativní paliva (AFIR)	přijato	<u>Nařízení 2023/1804</u> o zavádění infrastruktury pro alternativní paliva a o zrušení směrnice 2014/94/EU
10	Nařízení o leteckých palivech ReFuelEU	přijato	<u>Nařízení 2023/2405</u> o zajištění rovných podmínek pro udržitelnou leteckou dopravu (Iniciativa pro letecká paliva ReFuelEU)
11	Nařízení o námořních palivech FuelEU	přijato	<u>Nařízení 2023/1805</u> o využívání obnovitelných a nízkouhlíkových paliv v námořní dopravě a o změně směrnice 2009/16/ES
12	Směrnice o energetické náročnosti budov	předběžná legislativní dohoda	Právní předpis nebyl k 8. březnu 2024 dosud formálně přijat, bylo již nicméně v prosinci 2023 dosaženo předběžné legislativní dohody o návrhu směrnice ³⁶
13	Nařízení EU o metanu pro odvětví energetiky	předběžná legislativní dohoda	Právní předpis nebyl k 8. březnu 2024 dosud formálně přijat, bylo již nicméně v listopadu 2023 dosaženo předběžné legislativní dohody o návrhu nařízení ³⁷
14	Aktualizace předpisů EU usilujících o dekarbonizaci trhů se zemním plynem v EU a podporu vodíku	předběžná legislativní dohoda	Právní předpisy nebyly k 8. březnu 2024 dosud formálně přijaty, bylo již nicméně v listopadu 2023 dosaženo předběžné legislativní dohody o návrhu směrnice ³⁸ a v prosinci 2023 předběžné legislativní dohody o návrhu nařízení ³⁹
15	Zdanění energie	probíhají jednání	Zatím nebyl vypracován návrh revize směrnice

³⁶ Viz <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/12/07/fit-for-55-council-and-parliament-reach-deal-on-proposal-to-revise-energy-performance-of-buildings-directive/> [cit. 2024-03-08]

³⁷ Viz <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/11/15/climate-action-council-and-parliament-reach-deal-on-new-rules-to-cut-methane-emissions-in-the-energy-sector/> [cit. 2024-03-08]

³⁸ Viz <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/11/28/internal-markets-in-renewable-and-natural-gases-and-in-hydrogen-council-and-parliament-reach-deal/> [cit. 2024-03-08]

³⁹ Viz <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/12/08/gas-package-council-and-parliament-reach-deal-on-future-hydrogen-and-gas-market/> [cit. 2024-03-08]

Změna klimatu je ze své podstaty přeshraničním problémem, a proto je zapotřebí zajistit koordinovaný postup na úrovni EU, který bude účinně doplňovat a posilovat opatření samotných členských států.⁴⁰ Proto jsou výše uvedené předpisy nastaveny tak, že mají koordinovat snahy všech členských států EU jednotně, aby bylo na úrovni EU dosaženo ultimátního cíle klimatické neutrality do roku 2050.

Základním úkolem jednotlivých členských států je zavést právní předpisy balíčku „Fit for 55“ do praxe, tj. začlenit příslušná pravidla do vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu a následně doložit, jak budou cíle v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030 plnit na vnitrostátní úrovni.

Doposud se díky stávajícím právním předpisům EU v oblasti klimatu a energetiky snížily emise skleníkových plynů v EU ve srovnání s rokem 1990 o 30 %, zatímco ekonomika EU ve stejném období vzrostla o více než 60 %. Z toho je patrné, že není potřeba podmiňovat hospodářský růst nešetřením využíváním přírodních zdrojů, ale že je možné dosáhnout prosperity i bez negativních vlivů (externalit) na životní prostředí.⁴¹

Pěkná grafická systematizace celého balíčku (mind map) je k dispozici na stránkách <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/fit-for-55>.

C.1.1.1.1 Systém EU pro obchodování s emisemi (ETS)

Systém EU pro obchodování s emisemi (angl. *EU Emissions Trading System*, **EU ETS**) je jedním ze základních pilířů politiky EU v boji proti změně klimatu a jejím klíčovým nástrojem pro nákladově efektivní snižování emisí skleníkových plynů. Od zavedení systému EU ETS v roce 2005 se emise v EU snížily o 41 %.⁴²

Jedná se o první trh (obchodní systém) s uhlíkem na světě,⁴³ který:

- stanovuje stropy emisí v energeticky náročných průmyslových odvětvích a v odvětví výroby energie,
- nutí znečišťovatele platit za své emise skleníkových plynů,
- pomáhá snižovat emise, a
- vytváří příjmy pro financování „zeleného přechodu“ EU (angl. *green transition*).

Legislativní rámec systému EU ETS je stanoven ve směrnici 2003/87 o vytvoření systému pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů ve Společenství (**směrnice ETS**).

Dle čl. 2 odst. 1 směrnice ETS se systém EU ETS vztahuje na činnosti uvedené v přílohách I a III a na skleníkové plyny uvedené v příloze II směrnice ETS.

Jedná se zejména o následující skleníkové plyny vznikající při těchto činnostech:

⁴⁰ Bod 40 preambule nařízení 2021/1119 (evropského právního rámce pro klima)

⁴¹ Viz https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/ip_23_4754 [cit. 2024-03-08]

⁴² Viz <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/fit-for-55-eu-emissions-trading-system/> [cit. 2024-03-08]

⁴³ Viz https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en [cit. 2024-03-08]

- **oxid uhličitý (CO₂)** z:
 - výroby elektřiny a tepla,
 - energeticky náročných průmyslových odvětví včetně ropných rafinérií, oceláren a továren na výrobu železa, hliníku, kovů, cementu, vápna, skla, keramiky, celulózy, papíru, lepenky, kyselin a volně ložených organických chemikálií,
 - letecké dopravy v rámci Evropského hospodářského prostoru a odlety do Švýcarska a Spojeného království,
 - námořní dopravy,
- **oxid dusný (N₂O)** z výroby kyseliny dusičné, adipové a glyoxylové a glyoxalu a
- **perfluorované deriváty uhlovodíků (PFCs)** z výroby hliníku.⁴⁴

Účast v systému EU ETS je pro podniky **ve výše uvedených odvětvích povinná**, přičemž v některých odvětvích jsou zahrnuty pouze subjekty nad určitou velikostí a některá malá zařízení mohou být vyloučena, pokud jsou na vnitrostátní úrovni zavedena alternativní opatření ke snížení jejich emisí.

Podstatou systému EU ETS jsou tzv. **emisní povolenky** (angl. EU Allowances, EUAs).

ZÁKLADNÍ POJEM: EMISNÍ POVOLENKY

Elektrárny a jiné průmyslové podniky vypouštějící skleníkové plyny a spadající do systému EU ETS musí prokázat, že mají na tyto emise v příslušném rozsahu emisní povolenky.

Jedna emisní povolenka opravňuje jejího vlastníka k vypuštění jedné tuny oxidu uhličitého (CO₂), resp. jedné tuny ekvivalentu oxidu uhličitého (tzv. CO₂eq, resp. CO₂e) ve formě jiných silných skleníkových plynů uvedených v příloze II směrnice ETS [viz článek 3 písm. a) a j) směrnice ETS].

Systém EU ETS funguje na principu „zastropuj a obchoduj“ (angl. *cap and trade*), kdy se strop pro celkové emise (angl. *cap*) kombinuje s volným obchodováním (angl. *trade*) mezi jednotlivými emitenty skleníkových plynů. Strop představuje maximální limit celkového množství skleníkových plynů, které mohou vypustit entity zahrnuté do systému EU ETS. Tento strop se každoročně snižuje v souladu s klimatickými (emisními) cíli EU, což zajišťuje, že se celkově vypouštěné emise postupně taktéž snižují. Celkový počet emisních povolenek od roku 2021 klesá a do roku 2030 bude klesat tempem 2,2 % ročně (na rozdíl od období 2013 až 2020, kdy klesal o 1,74 % ročně). Cílem reformy EU ETS systému v rámci balíčku „Fit for 55“ je snižovat množství vydaných povolenek tempem 4,3 % ročně v letech 2024 až 2027 a tempem 4,4 % ročně v letech 2028 až 2030 (jedná se o tzv. lineární redukční faktor ve smyslu čl. 9 směrnice ETS).

⁴⁴ Viz https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/scope-eu-emissions-trading-system_en [cit. 2024-03-08]

Tento zrychlující se trend klesání povolenkového stropu je dobře zřetelný z následujícího grafu dostupného na stránkách www.faktaoklimatu.cz:

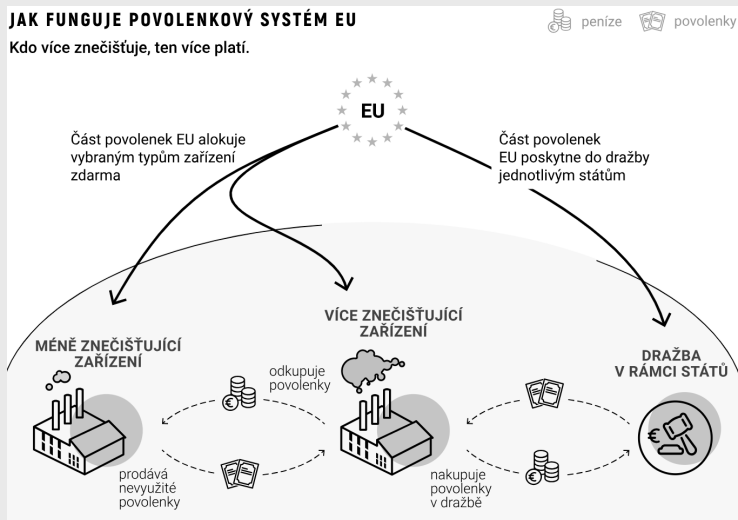

Za každý rok musí podniky zahrnuté do systému EU ETS odevzdat tolik povolenek, kolik odpovídá jejich emisím vyjádřeným v tunách ekvivalentu oxidu uhličitého. Pokud se tak nestane, jsou jim uloženy pokuty.

V rámci horního stropu mají podniky tři možnosti, jak povolenky získat:

- Povolenky koupí v dražbě na evropském trhu s uhlíkem.
- Dostanou povolenky zdarma v rámci pravidel pro přidělování bezplatných povolenek.
- Nakoupí povolenky od jiných podniků na základě vzájemných obchodů (pokud daný podnik sníží své emise, může si volně povolenky ponechat a využít je v budoucnu, anebo je prodat jinému podniku).

Povolenkový systém EU ETS dobře znázorňuje následující grafika.

Bezplatné emisní povolenky jsou určeny takovým odvětvím hospodářství, ve kterých by bylo snadné přesunout výrobu do zemí, kde nejsou emise skleníkových plynů omezovány. Při důsledném uplatnění dražby povolenek by tak mohlo docházet k přesunu podniků z EU a navýšení emisí v jiných zemích. Množství bezplatně přidělovaných povolenek je však postupně snižováno a nahrazováno mechanismem uhlíkového vyrovnání na hranicích (viz dále).

(viz https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/market-stability-reserve_en, https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/what-eu-ets_en a <https://faktaoklimatu.cz/explainery/emisni-povolenky-ets> [cit. 2024-03-08])

Princip „znečišťovatel platí“, resp. „kdo více znečišťuje, ten více platí“, je do praxe zaveden prostřednictvím **aukčního modelu**, na základě kterého jsou znečišťovatelům přidělovány emisní povolenky.⁴⁵

Tyto platby (za vypuštěné emise) motivují elektrárny a další podniky ke snižování vlastních emisí. Cena emisních povolenek je proto klíčovým parametrem celého systému, přičemž v čase v souvislosti se snižováním celkového emisního stropu neustále stoupá, jak je vidět z následujícího grafu dostupného na stránkách www.faktaoklimatu.cz.⁴⁶

CENA EVROPSKÝCH EMISNÍCH POVOLENEK

Průměrná měsíční cena povolenky
(EUR za tunu CO₂)

Příjmy z EU ETS plynou převážně do vnitrostátních rozpočtů. Členské státy tyto příjmy využívají na:

- podporu investic do obnovitelných zdrojů energie,

⁴⁵ Bližší informace k aukčnímu modelu jsou k dispozici na stránkách Evropské komise https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/auctioning_en [cit. 2024-03-08]

⁴⁶ Viz <https://faktaoklimatu.cz/explainery/emisni-povolenky-ets> [cit. 2024-03-08]